

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การเป็นกลุ่มของบุคคลซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีบทบาทหน้าที่ประสานสัมพันธ์กันเพื่อทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (Robbins, 1994, pp. 4-5) และองค์การเป็นพฤติกรรมของสมาชิกในหน่วยงาน แสดงให้เห็นระบบของสังคมทั้งหมด และมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มบุคคลในองค์การ (Koontz & Donnell, 1976, p. 275) ประกอบกับองค์การเป็นสถาบันทางสังคมซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลแสดงให้เห็นการปฏิบัติงานทำให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดเฉพาะด้านและมีโครงสร้างกำหนดไว้ (มณีนันท์ ผ่องสุขสกุล, 2539) องค์การในฐานะเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ มีการร่วมมือและประสานงานกันทำ องค์การในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาปฏิบัติตามขั้นตอนเป็นกระบวนการ (คุณวุฒิ คนฉลาด, 2540, หน้า 2) จึงมีจุดมุ่งหมายของการบริหารองค์การเพื่อให้้องค์การนั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ หรือเพื่อให้้องค์การนั้นมีประสิทธิผลเนื่องจากประสิทธิผลขององค์การเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างหนึ่งต่อการอยู่รอดและความก้าวหน้าขององค์การ (อรุณ รักธรรม, 2525, หน้า 166) ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1987, pp. 394-395) ได้สรุปว่าประสิทธิผลขององค์การพิจารณาได้จากองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการปรับตัวขององค์กร (Adaptability) ซึ่งหมายถึงความสามารถขององค์กรที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปและนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งหมายถึงความสามารถขององค์กรที่จะผลิตการบริการ เทคโนโลยี และระบบการบริหารใหม่ ๆ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ได้รับไปจากองค์กร ความพึงพอใจและความผูกพันของพนักงานหรือลูกจ้างที่มีต่อองค์การ ในการที่จะพิจารณาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถในการปฏิบัติงานขององค์กรที่ดีซึ่งจะมีส่วนส่งผลต่อประสิทธิผลของ้องค์การนั้น ส่วนหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากสุขภาพของ้องค์การเนื่องจากว่าสุขภาพของ้องค์การที่ดีจะทำให้สามารถพัฒนาได้ดีด้วย

้องค์การที่มีสุขภาพดี คือ การที่้องค์การสามารถดำเนินกิจการได้เป็นอย่างดี ในขณะที่สมาชิกใน้องค์การสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหาร เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบของการบริหาร คือ การรับผิดชอบต่อสุขภาพของ้องค์การ (Quick & Quick, 1984, p. 148) ดังนั้น สุขภาพของ้องค์การหมายถึง สภาพการปฏิบัติงานใน้องค์การตามภารกิจและได้ตอบสนองการกระทำตามหน้าที่สำคัญของระบบสังคมด้านการปรับตัว

การทำให้บรรลุเป้าหมาย การบูรณาการ และการรักษาระบบแบบแผนขององค์การ ทำให้องค์การมีความพร้อมที่จะคงอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมและสภาวะการณ์ต่าง ๆ ในระบบสังคมได้อย่างเหมาะสม และมีโอกาสที่จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้องค์การมีการพัฒนาก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลานานและสุขภาพองค์การเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งของความสำเร็จหรือประสิทธิผลขององค์การ

ส่วนประสิทธิผลของสถานศึกษานั้นถือได้ว่า เป็นเป้าหมายที่ทุกคนต้องการให้เกิดขึ้น และพยายามดำเนินการไปให้ถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 15) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา เป็นลักษณะของความสามารถของสถานศึกษาในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และการศึกษา ความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ สถานศึกษาสามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโดยการปรับเปลี่ยน การดำเนินงานภายในสถานศึกษาให้สนองตอบต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ และสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการบูรณาการ มีการประสานประสานเพื่อรวมพลังให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 15) สำหรับการประเมินประสิทธิผลของสถานศึกษานั้น มอท (Mott, 1972 cited in Hoy & Miskel, 1991, p. 398) กล่าวว่า สามารถพิจารณาได้จากด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

ประสิทธิผลขององค์การจะเกิดจากการที่มีการบริหารงานที่ดีและจะสามารถพิจารณาได้จากการที่มีการบริหารที่ดี นอกจากนั้นยังสามารถพิจารณาได้จากความสามารถในการจัดองค์การ การใช้ทรัพยากรที่หามาได้ อย่างมีคุณค่า ฉะนั้นผู้นำในองค์การจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำองค์การประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้ในขณะเดียวกันก็มีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้ให้องค์การเกิดประสิทธิภาพในระยะยาวเป็นความมุ่งมั่นของบุคคลต่อวัตถุประสงค์ขององค์การ ขวัญและกำลังใจ ตลอดจนเจตคติทั้งของผู้นำและสมาชิกในองค์การนั้นด้วย (Steers, 1997, p. 46) นอกจากนั้น ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel, 1987, p. 395) ได้สรุปสอดคล้องกับสตีเยร์ (Steers) ว่าประสิทธิผลขององค์การย่อมเป็นผลมาจากความสามารถในการปรับตัวขององค์การ ซึ่งหมายถึง ความสามารถขององค์การที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป นวัตกรรม หมายถึง ความสามารถขององค์การที่จะผลิตการบริการ เทคโนโลยี และระบบการบริหารงานใหม่ๆ ความพึงพอใจของผู้มารับบริการจากองค์การ ความพึงพอใจและความผูกพันของพนักงานที่มีต่อองค์การ (สมศักดิ์ คลประสิทธิ์, 2542, หน้า 18) ดังนั้นการที่องค์การใด ๆ จะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิภาพนั้น องค์การจะต้องทำให้ประสบผลสำเร็จในความจำเป็นพื้นฐานในการอยู่รอดของ องค์การสำคัญ 3 ประการคือ การบรรลุเป้าหมายขององค์การ การควบคุมกิจการต่าง ๆ ขององค์การ และความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจึงจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ สุขภาพดี (Owens, 1991, p. 221) สภาพการปฏิบัติงานหรือความสามารถในการบริหารของผู้ นำ รวมทั้งความสามารถ ความตั้งใจและความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การจะเป็น องค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้้องค์การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การปฏิบัติงานของ องค์การที่ดีนั้นสามารถพิจารณาได้จากสุขภาพขององค์การที่ดี สามารถพัฒนาไปได้ดีพร้อมกับ การมีบรรยากาศขององค์การที่ดี (Hoy & Miskel, 1991, p. 234) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าสุขภาพองค์การ จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงควมมีประสิทธิภาพขององค์การ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสุขภาพองค์การ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำให้้องค์การอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้เอง สุขภาพองค์การ และประสิทธิผลของ้องค์การจึงเป็นมิติอย่างหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาและศึกษาค้นคว้า เพื่อที่จะได้ใช้เป็นข้อมูลในการบริหารงานให้้องค์การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี (สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, 2548, หน้า 59-62) ได้ทำการสรุปผลคะแนนสอบประเมินผลสัมฤทธิ์ (NT) ของนักเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของทุกสถานศึกษาในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในภาพรวมของจังหวัด ค่าเฉลี่ยในแต่ละวิชา มีดังนี้ วิชาภาษาไทย ร้อยละ 65.7943 วิชาคณิตศาสตร์ ร้อยละ 58.4487 วิชาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 54.2543 วิชาภาษาอังกฤษ ร้อยละ 50.269 วิชาสังคมศึกษา ร้อยละ 55.7635 จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าสถานศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ พอใช้ เป็นส่วนมาก ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาสุขภาพองค์การ จากรายงานการจัดการศึกษาของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี (2546, หน้า 12) ได้สรุปปัญหาสุขภาพองค์การของสถานศึกษา ไว้ว่า ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาไม่จัดระบบงานในสถานศึกษาให้มีคุณภาพที่เหมาะสม ไม่มีแบบแผนที่ควรยึดถือปฏิบัติ ยากแก่ผู้ร่วมงานจะเข้าใจ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาขาดมนุษย สัมพันธ์อันดีต่อบุคลากรในสถานศึกษาและต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา 3) ผู้บริหารขาดความยุติธรรม 4) ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ ทำให้งานชะงักหรือล่าช้า เสร็จไม่ทันตามกำหนด 5) ใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ติดต่องานไม่ชัดเจน ทำให้ได้ข้อมูลไม่ตรงกับความต้องการ 6) ขาดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการที่ดี 7) สถานศึกษาขาดความร่วมมือกันทำงาน 8) ครูขาดขวัญ กำลังใจ ในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ สุขภาพองค์การและประสิทธิผลของสถานศึกษายังเกี่ยวข้องกับขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2533) และอรุณ จันทวานิช และคนอื่น ๆ (2527) พบว่า สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพสูง

มีบรรยากาศของสถานศึกษาคือว่าสถานศึกษาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ และส่วนใหญ่จะเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่และจะเป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในสถานที่ที่เจริญหรือในเขตเมืองมีประสิทธิภาพสูงกว่าสถานศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเมืองและมีขนาดเล็ก พรรณี สุวดี (2536, หน้า 264) พบว่าสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีสภาพองค์การที่แตกต่างกับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง และสถานศึกษาขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ มีสภาพองค์การที่แตกต่างกันด้วย ฐิตชัย จุฑาพรรณชาติ (2539, หน้า 192) ได้ศึกษาพบว่าสถานที่ตั้งของสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและอัตราการเลื่อนชั้นของนักเรียน โดยนักเรียนที่อยู่ในสถานศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมืองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในสถานศึกษานอกเขตเมือง สถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นสถานศึกษาประถมศึกษาที่ต้องเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ขาดความพร้อมต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา เช่น ความสามารถของบุคลากรในการสอนให้ตรงตามวิชา วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี ดังนั้นสถานศึกษาขยายโอกาสจึงมีความต้องการในการพัฒนาบุคลากรแตกต่างจากสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปซึ่งสามารถจัดการศึกษาภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑารัตน์ พิบูลย์ (2534, หน้า 133 อ้างถึงใน ผกา ว่องานวิ, 2545, หน้า 52) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีทัศนคติต่อปัญหาการบริหารบุคลากร โดยไม่มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ได้มาซึ่งบุคลากรและด้านการพัฒนาบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษาและสถานที่ตั้งของสถานศึกษาจึงเป็นตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกัน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษาและสถานที่ตั้งชี้ให้เห็นความแตกต่างกันของสภาพองค์การและมีผลต่อประสิทธิผลของงานที่แตกต่างกัน และสนใจที่จะศึกษาว่าสภาพองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาหรือไม่ อย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไข ปรับปรุง เสริมสร้าง เพื่อดำเนินการพัฒนาให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีสภาพองค์การที่สมบูรณ์ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไปโดยส่วนรวม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

4. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาสภาพองค์การของสถานศึกษา รวมทั้งประสิทธิผลของสถานศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

2. ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน แก้ไข เพื่อดำเนินการพัฒนาให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีสภาพองค์การที่สมบูรณ์ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

3. ผลการวิจัยจะแสดงความสำคัญว่า ปัจจัยสภาพองค์การมีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะสามารถคัดสรรปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามาดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิผลดังประสงค์

คำถามการวิจัย

1. สภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี อยู่ในระดับใด

2. สภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษาและที่ตั้งของสถานศึกษาแตกต่างกันหรือไม่

3. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี อยู่ในระดับใด

4. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา แตกต่างกันหรือไม่

5. สุขภาพองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

1. สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา แตกต่างกัน

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา แตกต่างกัน

3. สุขภาพองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การกับประสิทธิผล ของสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี โดยใช้แนวคิด เรื่องสุขภาพองค์การของ ฮอย และเฟลด์แมน (Hoy & Feldman, 1987, p. 32) ที่กล่าวว่าสุขภาพองค์การ มี 7 มิติ คือ 1) ความเข้มแข็งขององค์การ 2) อิทธิพลของผู้บริหาร 3) การบริหารแบบมิตรสัมพันธ์ 4) การบริหารแบบกิจสัมพันธ์ 5) การสนับสนุนทรัพยากร 6) ขวัญในการปฏิบัติงาน 7) การมุ่งเน้นวิชาการ และตามแนวความคิดของไมล์ส (Miles, 1973, pp. 437-441) เรื่องของสุขภาพองค์การ ซึ่งมี 10 มิติ คือ 1) ความชัดเจนของเป้าหมาย 2) ความเพียงพอของการสื่อสาร 3) ความสมดุลของการใช้อำนาจ 4) การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ 5) ความสามัคคี 6) ขวัญและกำลังใจ 7) การนำนวัตกรรมมาใช้ 8) ความเป็นอิสระ 9) การปรับตัว 10) ความเพียงพอในการแก้ปัญหา

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปและประสานเป็นกรอบความคิดซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ ตามแนวคิดของ จงดี ขจรไชยกุล (2539) และ วรรณา พยุวงษ์ (2544) โดยอาศัยแนวคิดของ ฮอย และเฟลด์แมน 5 มิติ และแนวคิดของไมล์ส 3 มิติ รวมเป็น 8 มิติ เพื่อให้ครอบคลุมและเหมาะสม

กับสภาพการบริหารของผู้บริหารและการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา โดยจะวัดคุณภาพองค์การใน 8 มิติ คือ 1) การบริหารแบบมิตรสัมพันธ์ 2) การบริหารแบบกิจสัมพันธ์ 3) การสนับสนุนทรัพยากร 4) ขวัญในการปฏิบัติงาน 5) การมุ่งเน้นวิชาการ 6) ความเพียงพอของการสื่อสาร 7) ความสามัคคี 8) ความเป็นอิสระ

ส่วนประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อาศัยแนวความคิดของ มอทท์ (Mott, 1972 cited in Hoy & Miskel, 1991, p. 398) ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ทางบวก 3) ด้านความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับได้ 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา โดยศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาและเปรียบเทียบ ตามความรับรู้ของครู จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ประเภทของสถานศึกษา และที่ตั้งของสถานศึกษา ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ดังภาพประกอบ ที่ 1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การ กับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี โดยสุขภาพองค์การใน 8 มิติ คือ 1) การบริหารแบบมิตรสัมพันธ์ 2) การบริหารแบบกิจสัมพันธ์ 3) การสนับสนุนทรัพยากร 4) ขวัญในการปฏิบัติงาน 5) การมุ่งเน้นวิชาการ 6) ความเพียงพอของการสื่อสาร 7) ความสามัคคี 8) ความเป็นอิสระ กับ ประสิทธิภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ 4 ด้านคือ 1) ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับ และ 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำนวน 5,720 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำนวน 360 คน ซึ่งได้จากการสุ่มประชากรแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 ที่ตั้งของสถานศึกษา ได้แก่ ในเมือง (เทศบาล) นอกเมือง (อบต.)

3.1.2 ประเภทของสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาส

3.1.3 ขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 สุขภาพองค์การ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

3.2.1.1 การบริหารแบบมิตรสัมพันธ์

3.2.1.2 การบริหารแบบกิจสัมพันธ์

3.2.1.3 ความเพียงพอในการสื่อสาร

3.2.1.4 ความสามัคคี

3.2.1.5 การสนับสนุนทรัพยากร

3.2.1.6 ขวัญในการปฏิบัติงาน

3.2.1.7 ความเป็นอิสระ

3.2.1.8 การมุ่งเน้นวิชาการ

3.2.2 ประสิทธิภาพของสถานศึกษาจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

3.2.2.1 ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

3.2.2.2 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ทางบวก

3.2.2.3 ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับ

3.2.2.4 ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สุขภาพองค์การของสถานศึกษา หมายถึง องค์ประกอบของสถานศึกษาที่สามารถบ่งชี้ถึงความสามารถในการดำเนินงานขององค์การหรือหน่วยงานได้หรือไม่ และดำเนินได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งในการวิจัยนี้ วัดได้จากการรับรู้ของครูของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี สุขภาพองค์การมีคุณลักษณะบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

1.1 การบริหารแบบมิตรสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นมิตรเป็นที่พึง เปิดเผย และสนับสนุนครู

1.2 การบริหารแบบกิจสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อภาระงาน สัมฤทธิ์ผลของงาน มีความรู้ ความคาดหวังที่ชัดเจนต่อครู กล้าเปิดเผยความรู้สึกและเจตคติแก่ครู มีการควบคุมมาตรฐานการทำงาน มีระเบียบปฏิบัติงานที่ชัดเจน และประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม

1.3 ความเพียงพอในการสื่อสาร หมายถึง ระดับสถานะการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูที่แสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด เจตคติ อารมณ์ และการกระทำต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สามารถร่วมกันปฏิบัติการกิจในสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

1.4 ความสามัคคี หมายถึง ความกลมเกลียว การมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยินดีและเป็นสุขเมื่อได้ทำงานร่วมกัน มีความเคารพซึ่งกันและกันของครู

1.5 การสนับสนุนทรัพยากร หมายถึง ระดับสถานะการปฏิบัติงานด้านพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่มุ่งเน้นการสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารของผู้บริหาร ด้านบุคลากร การเงิน และ วัสดุอุปกรณ์ จัดสรรปริมาณงานให้ครูอย่างเหมาะสม ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำผลงานทางวิชาการ ศึกษา ต่อ อบรม ดูงานตามโอกาสอันควร

1.6 ขวัญในการปฏิบัติงาน หมายถึง ระดับสภาวะการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาด้านความรู้สึกที่แสดงออกถึงการยอมรับ เชื่อฟังและศรัทธาต่อผู้บริหาร ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อคณะครูด้วยกัน รวมถึงความศรัทธาในอาชีพ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และการได้รับการยอมรับ

1.7 ความเป็นอิสระ หมายถึง การเป็นตัวของตัวเองของครู มีอิสระในการเสนอความคิดเห็น เสนอตัวรับผิดชอบงาน ปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยยอมรับหน้าที่ซึ่งกันและกัน อีกทั้งผู้บริหารมีความเป็นกันเองกับครู

1.8 การมุ่งเน้นวิชาการ หมายถึง ระดับสภาวะการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาที่มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ มีการจัดบรรยากาศห้องเรียน เตรียมแผนการสอนล่วงหน้า จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเด็กเรียนช้าและกิจกรรมเสริมเด็กเรียนดี มีการตรวจสอบและประเมินผล มีระบบบริหารหลักสูตร มีการสร้างสื่อด้วยตนเอง มีเอกสารและสื่ออย่างเพียงพอ เพื่อให้สถานศึกษามีความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่สามารถดำเนินกิจการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ตามความรู้ของครู โดยพิจารณาจากความสามารถ 4 ประการ คือ

2.1 ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หมายถึง ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนจนทำให้นักเรียนในสถานศึกษาส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง สามารถเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ นักเรียนได้รับรางวัลทางวิชาการจากการเข้าร่วมประกวด และนักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.2 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ทางบวก หมายถึง การดำเนินงานด้านบริหารและการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระเบียบวินัย เป็นคนมีเหตุผล มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักพัฒนาตนเองและมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษา

2.3 ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานด้านบริหาร ด้านการเรียนการสอน การปรับหลักสูตร เพื่อให้สถานศึกษาก้าวหน้า ทันกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ครูปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนการสอน นำผลการทดสอบนักเรียนมาใช้วางแผน สามารถจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของท้องถิ่น จนทำให้สถานศึกษามีชื่อเสียงสามารถแข่งขันกับสถานศึกษาอื่นได้ และได้รับความร่วมมือจากชุมชน

2.4 ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของ ผู้บริหารและครูในการแก้ปัญหาต่างๆจนประสบความสำเร็จหรือเป็นไปด้วยดี บรรลุวัตถุประสงค์ ของสถานศึกษา

3. ที่ตั้งของสถานศึกษา หมายถึง พื้นที่หรืออาณาบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานศึกษา ซึ่งครูปฏิบัติงานและการวิจัยนี้ จำแนกที่ตั้งของสถานศึกษา โดยอาศัยการแบ่งเขตการปกครองของ กระทรวงมหาดไทย เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 สถานศึกษาในเมือง หมายถึง พื้นที่ตั้งของสถานศึกษาในเขตเทศบาล

3.2 สถานศึกษานอกเมือง หมายถึง พื้นที่ตั้งของสถานศึกษานอกเขตเทศบาล (ในเขต อบต.)

4. ประเภทของสถานศึกษา หมายถึง ลักษณะสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแต่ละระดับ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ดังนี้

4.1 สถานศึกษาประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย และ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

4.2 สถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย โรงเรียนประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี

5. ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การแบ่งขนาดของสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ

5.1 ขนาดเล็ก หมายถึงสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 120 คน ลงมา

5.2 ขนาดกลาง หมายถึงสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 121 - 300 คน

5.3 ขนาดใหญ่ สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 301 คน ขึ้นไป

6. ครู หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

7. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี